

40. obletnica Oddelka za madžarski jezik in književnost na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru

*Jutka Rudaš, Anna Kolláth, Péter Gaál**

Povzetek

Oddelek za madžarski jezik in književnost je eden izmed 12 oddelkov na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru, kjer je mogoče študirati madžarski jezik in književnost za delovanje na pedagoškem področju. Program se širi tudi na nepedagoško, torej hungarološko področje. Prispevek na kratko oriše 40-letno obdobje oddelka. Poslanstvo in vloga Oddelka za madžarski jezik in književnost pomenita v slovenskem visokem šolstvu zelo kompleksno področje, predvsem pa veliko odgovornost, saj poučevanje narodne skupnosti v materinščini in maternem jeziku ni le odraz njene preteklosti, temveč določa sedanost in prihodnost njenega jezika, jezikovne rabe, jezikovno in kulturno identiteto.

Ključne besede: Oddelek za madžarski jezik in književnost FF UM, študijski programi, lektorat madžarščine, madžarski jezik, madžarska književnost

Abstract – 40th anniversary of the Department of Hungarian Language and Literature at the Faculty of Arts of the University of Maribor

The Department of Hungarian Language and Literature is one of the twelve departments at the Faculty of Arts of the University of Maribor. It offers study program on Hungarian language and literature for work in the pedagogical field. The program also extends to the non-pedagogical field, i.e. Hungarian studies. The contribution gives a brief outline of the Department over a 40-year period. The reliance and role of the Department of Hungarian Language and Literature in Slovenian higher education is a very complex area, and above all a great responsibility, as teaching the national community in its mother tongue, what isn't only a reflection of the past, rather it determines the present and future of the community's language, language use, linguistic and cultural identity.

Keywords: Department of Hungarian Language and Literature FF UM, study programs, Hungarian lectorate, Hungarian language, Hungarian literature

* *Oddelek za madžarski jezik in književnost, Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru, jutka.rudas@um.si, anna.kollath@um.si, peter.gaal@guest.um.si*

Absztrakt – A Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kar Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének 40. évfordulója

A Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék egyike a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kar tizenkét tanszékének. Magyar nyelv és irodalom szakos képzést nyújt a tanárképzésben résztvevőknek, de képzési programja kiterjed a nem pedagógiai területre is, azaz a hungarológiára. A fenti írás rövid vázlatát adja a tanszék 40 éves múltjának. A Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék helye és szerepe a szlovén felsőoktatásban nagyon összetett, és mindenekelőtt nagy felelősséget jelent, hiszen rá hárul a nemzeti közösség anyanyelvi oktatása, ami nem csak a múlt tükre, de alapjaiban határozza meg a közösség nyelvét, nyelvhasználatát, nyelvi és kulturális identitásának jelenét és jövőjét.

Kulcsszavak: Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék FF UM, képzési program, magyar lektorátus, magyar nyelv, magyar irodalom

Oddelek za madžarski jezik in književnost Filozofske fakultete Univerze v Mariboru (UM) je v študijskem letu 2020/2021 praznoval 40-letnico svojega delovanja. Ob tem jubileju smo ponosno zakorakali v novo študijsko leto, a žal praznovanja obletnice zaradi epidemioloških razlogov nismo pripravili, smo ga pa zamaknili na čas, ko bo laže izvedljivo, oziroma jo obeležujemo s tem kratkim orisom delovanja oddelka od začetkov do danes. Obletnica je dogodek, ob katerem se v kontekstu sedanosti, preteklosti in prihodnosti povzema rezultate, spominja pomembnih dogodkov, analizira, ovrednoti procese, ki jih doživljamo danes, prav tako se navede zaznane ali ugotovljene pomanjkljivosti. Dejstvo je, da obletnice sicer zaobkrožujejo določeno obdobje, a odpirajo tudi prostor za prihodnost: za razmišljanje o tem, kako dosledno načrtovati procese prihodnjih let in desetletij. Tako je tudi v našem primeru, saj so naloga, poslanstvo in vloga Oddelka za madžarski jezik in književnost v slovenskem visokem šolstvu zelo kompleksno področje, predvsem pa velika odgovornost, saj poučevanje narodne skupnosti v materinščini in maternem jeziku ni le odraz njene preteklosti, temveč določa sedanost in prihodnost njenega jezika, jezikovne rabe, jezikovno in kulturno identiteto.

Začetki

Visokošolsko izobraževanje madžarskega jezika in književnosti v Sloveniji je že štiri-deset let možno na edini visokošolski inštituciji hungaristike v državi, na Oddelku za madžarski jezik in književnost Filozofske fakultete Univerze v Mariboru. Inštitucija je sestavljena iz dveh enot: Lektorata madžarskega jezika, ki je bil ustanovljen leta 1966 in odtlej uspešno deluje, in Oddelka za madžarski jezik in književnost, ustanovljenega leta 1981. Oba sta bila ustanovljena na takratni Pedagoški akademiji z

namenom, da bi avtohtoni manjšini, ki živi v Prekmurju, omogočili univerzitetni študij v maternem jeziku (vertikala je polna): na Lektoratu fakultativno, na Oddelku pa kot redni študij madžarščine. Izhajajoč iz tega se je izobraževanje učiteljic/učiteljev madžarščine začelo na Oddelku v študijskem letu 1980/1981: v štirisemestrskem programu so študentke/študenti lahko pridobili diplomu učiteljica/učitelja madžarščine v osnovni šoli. Predstojnik oddelka je bil od decembra 1981 dr. József Varga, ki je bil na tej pomembni funkciji do upokojitve septembra 1997. V študijskem letu 1985/86 je s preoblikovanjem Pedagoške akademije v Pedagoško fakulteto dvoletno izobraževanje učiteljic/učiteljev za osnovno šolo nadomestilo univerzitetno izobraževanje. Dvosmerni pedagoški študijski program Madžarski jezik in književnost je obsegal osem semestrov in dva za absolventski staž. Tako pridobljena diploma je dala diplomantom pravico do poučevanja tako v osnovni kot v srednji šoli z nazivom profesor/-ica madžarskega jezika in književnosti. Pedagoška fakulteta je pod svojo streho združevala humanistične, družboslovne in naravoslovne vede ter izobraževanje učiteljic/učiteljev. V Mariboru pa je tlela tudi želja po osamosvojitvi humanistične fakultete. Uresničila se je v študijskem letu 2006/2007, ko se je Pedagoška fakulteta razdelila na tri manjše, Pedagoško fakulteto, Fakulteto za naravoslovje in matematiko ter Filozofsko fakulteto. Tako deluje sedaj pod okriljem Filozofske fakultete Oddelek za madžarski jezik in književnost, ki je v študijskem letu 2008/2009 prvič sprejel bruce in bruce prvostopenjskih bolonjskih študijskih programov. Tudi zdaj, sredi izzivov 21. stoletja, si Oddelek na eni strani prizadeva zagotoviti strokovno in metodološko visoko usposobljene učiteljice/učitelje madžarščine za dvojezično izobraževanje v Prekmurju ter na drugi strani študentkam/študentom nepedagoških študijskih programov zagotoviti varne in zanesljive jezikovne in strokovne kompetence ter pozitivni jezikovni odnos, ki ustreza novjšim zahtevam trga dela za uspešno kariero. Uspešno delovanje lektorata v okviru Oddelka za madžarski jezik in književnost velja pripisati dejstvu, da Oddelek od začetka delovanja ponuja vsem študentkam/študentom Univerze v Mariboru možnosti izobraževanja v madžarskem jeziku (maternem ali drugem) ter slovenskim študentkam/študentom madžarščino kot tuji jezik.

Sedanji študijski programi

Univerza v Mariboru in Filozofska fakulteta kot matična fakulteta izvajanja študija madžarskega jezika in književnosti v Sloveniji v izobraževalnem sistemu že od leta 1981 skrbi in varuje ter razvija madžarski jezik kot jezik narodnostne manjšine v Prekmurju. Dvopredmetni študijski program prve in druge stopnje Madžarski jezik s književnostjo sta edina programa študija madžarščine v Sloveniji, zato imata specifično in posebno poslanstvo. Program na eni strani študentkam/študentom z madžarskim maternim jezikom omogoča študijsko okolje, ki je skladno z njihovimi jezikovnimi

pričakovanji. Na drugi strani je ustvarjeno stimulacijsko okolje tudi za študentke/študente, ki imajo drug materni jezik in želijo pridobiti novo ali izpopolniti že pridobljeno jezikovno znanje. Pogoji za vpis so skladni z zakonodajo, število vpisnih mest je sorazmerno glede na položaj in status madžarskega jezika v Prekmurju (regionalni uradni jezik) ter z načeli nadstandardne manjšinske politike v Sloveniji.

Dvopredmetni študijski program Madžarski jezik s književnostjo omogoča diplomantom pridobitev specifičnih strokovnih kompetenc na področju madžarskega jezika in literature ter kulture madžarskega govornega prostora in izbranih splošnih kompetenc ter jim omogoča nadaljevanje študija na dvopredmetnem pedagoškem študijskem programu druge stopnje Madžarski jezik s književnostjo. Študijska programa torej ponujata širok spekter interdisciplinarno naravnanih predmetov. Interdisciplinarnost se v prvi vrsti kaže v t. i. »mejnih znanstvenih področjih« (npr. sociolingvistika, literarna teorija itd.). Jedro študijskega programa predstavljajo predmeti, ki pokrivajo temeljna znanja madžarskega jezika (zgodovina jezika in jezikovnega sistema) ter madžarske in svetovne književnosti, teorije in praktičnih znanj, vezanih na umetnostna in neumetnostna besedila. Program namreč izhaja predvsem iz narave hungaristike kot humanistične vede posebnega nacionalnega pomena in nastopa kot odgovor na rastoče globalizacijske procese v sodobni družbi: madžarščino uzavešča kot materni, regionalni uradni jezik in jezik okolja; uzavešča vlogo in pomen madžarskega jezika in književnosti kot temeljnih prvin nacionalne identitete; uzavešča vlogo in pomen madžarskega jezika in književnosti v odnosu do drugih nacionalnih jezikov in književnosti v sodobni globalizirani družbi.

Znanstveno področje – študijskih programov in znanstvenoraziskovalnega dela – Oddelka spada med nacionalne vede – hungaristika, zato se programi izvajajo kot program materinščine, saj je to edini način, da se v Republiki Sloveniji zagotovi celotna vertikala – od vrtca do univerze – izobraževanja avtohtone madžarske skupnosti. Študijski program je edini, ki v slovenskem visokošolskem prostoru poleg študija madžarščine – madžarskega jezika in literature; jezika, ki je hkrati jezik avtohtone manjšine in jezik sosedov – ponuja tudi dodatno izobraževanje v tem jeziku. Kajti eden izmed ciljev Oddelka je spoznanje, da sta večjezičnost in multikulturalizem prihodnost Evrope in modernega človeka, zato v duhu tega spoznanja posreduje znanja študentkam/študentom iz madžarskega jezika in književnosti. Izhajajoč iz tega si prizadevamo za vključitev študentk/študentov (bodočih učiteljic/učiteljev) dvojezičnih šol neposredno v študijski proces hungaristike na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru. S tem namenom v okviru akreditiranega programa ponujamo izbirne predmete in lektorske vaje na različnih zahtevnostnih stopnjah tudi študentkam/študentom drugih fakultet, ki prihajajo z dvojezičnega področja in bi se radi zaposlili v šolah z dvojezičnim poukom, predvsem to velja za študentke/študente Pedagoške fakultete UM. Študentke/študenti razrednega pouka in predšolske vzgoje, ki študirajo

na Pedagoški fakulteti UM, in se zaposlujejo na dvojezičnih šolah ter v vrtcih, so brez primerne jezikovno-strokovnega znanja in kompetenc iz madžarskega jezika, zato jim Oddelek od same ustanovitve ponuja možnost, da v okviru izbirnih ali dodatnih predmetov med rednim študijem pridobijo ustrezno znanje za poučevanje na dvojezičnih šolah in vrtcih. Taka možnost – ki seveda ni obvezna – prinaša v dvojezični slovensko-madžarski prostor dodano vrednost z dodatnim jezikovno-kulturno-strokovnim znanjem, s pridobljenimi kompetencami pa pripomore k dvigu izvajanja modela dvojezičnosti tudi v praksi. Učiteljice/učitelji razrednega pouka in strokovnih predmetov – če madžarski jezik le ni njihova druga študijska smer – se torej v Republiki Sloveniji izobražujejo v slovenskem jeziku. Iz prakse sledi, da imajo učiteljice/učitelji znanje madžarščine iz dvojezične osnove in srednje šole (če so se v teh šolah izobraževali). Da učencev in dijakov ne bi izobraževali zgolj na osnovi osnovno- in srednješolskega znanja madžarščine, jim je, kot rečeno, v času študija dana ta možnost. Ker gre za zahtevno in pomembno (strokovno) jezikovno spretnost, je ključno, da se študentke/študentje že med študijem na prvi (pa tudi na drugi) stopnji o tem ustrezno izobrazijo in se usposobijo za to dejavnost.

Nadgradnja sedanjih študijskih programov je vključitev smeri Hungaristika v slovenski visokošolski prostor, torej madžarščine kot tujega jezika, za vse bodoče študentke/štolente, ki bi se madžarščino učili kot tuji jezik. Ustvarjamo torej smer, ki je prisotna v skoraj vseh evropskih visokošolskih ustanovah/fakultetah. Hungaristika je edini prvo- in drugostopenjski študij madžarščine kot tujega jezika v Republiki Sloveniji, s katerim si študentke/štolenti pridobijo možnost študija madžarskega jezika, ki je eden izmed uradnih jezikov EU in hkrati jezik sosedov. S tem Oddelek za madžarski jezik in književnost Filozofske fakultete Univerze v Mariboru k slovenskemu visokemu šolstvu bogato dodatno prispeva. Študijska smer Hungaristika študentkam/štolentom namreč omogoča pridobitev strokovnih kompetenc na področju humanističnega jezikoslovja ter literature in kulture madžarsko govorečega prostora.

Sklep

Kaj je torej oddelek za madžarski jezik in književnost Filozofske fakultete Univerze v Mariboru? Ni zgolj samo služba za profesorje in študijski program za študentke in štolente, temveč je mnogo več. Je duhovna in znanstvena delavnica, ki svoje znanstvenoraziskovalno in pedagoško področje pokriva kot del mednarodnih in domačih znanstvenih (raziskovalnih) mrež z nacionalno odgovornostjo, kar ima vpliv na duhovno podstat ožje in širše skupnosti.

Vse to dosega, ker sledi spremembam danega znanstvenega področja dinamično, pluralno in v širšem kontekstu.